

Načela kategorizacije glagolskih skupina i vrsta u hrvatskom, francuskom i rumunjskom jeziku

Tomislava Bošnjak Botica i Zrinka Jelaska

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
tbosnjak@ihjj.hr

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zjelaska@ffzg.hr

UDK: 81'367.625=163.42=133.1=135.1
izvorni znanstveni rad
<https://doi.org/10.17234/9789531758819.11>

U radu se donose osnovna načela podjele na glagolske vrste (konjugacije) oprimjerena podjelama u hrvatskoj, francuskoj i rumunjskoj gramatičkoj tradiciji. Iznose se sličnosti i razlike koje proizlaze iz fonoloških i morfoloških obilježja triju jezika, ali i odabira teorijsko-metodološkoga pristupa. Pokazuje se primjerenost podjele na tri, odnosno četiri skupine pa se one opširnije prikazuju. Kako je hrvatska podjela s tri skupine i deset vrsta istražena na temelju načela prototipnosti, u radu se usporedbom pokušalo vidjeti jesu li vrste u ostalim dvama jezicima ustrojene prema istom načelu, odnosno koliko bi bilo primjereno tako ih kategorizirati.

Ključne riječi: hrvatski, francuski, rumunjski, načela sprezanja, prototipnost, inojezičnost

1. Uvod

Glagolske konjugacije nezaobilazan su dio svih gramatičkih priručnika. Njihov se opis i način prikaza razlikuje s obzirom na namjenu samoga priručnika (osnovnoškolski, srednjoškolski, sveučilišni, inojezični) i postavljeni teorijsko-metodološki okvir njihovih autora.

U europskim je jezicima koji pripadaju indoeuropskoj porodici, ovisno o pojedinoj skupini, raspon u broju konjugacija prilično velik: kreće se od dvije do desetak kategorija. Suvremene podjele prilično se razlikuju, već i brojem izdvojenih konjugacija, od dvije do šesnaest. Međutim, većina je tih podjela složenija nego što se može vidjeti iz samoga broja. Među konjugacijskim kategorijama uspostavljaju se naime hijerarhijski odnosi pa neke podjele imaju nadređene i podređene kategorije (više njih), dok su u drugima sve konjugacije istoga ranga. Različit je redoslijed navođenja konjugacija te izbor glagola kojima su one oprimjerene. Podjele usložnjavaju činjenica da skupine, bar neke od njih, imaju i podskupine, tako da u hrvatskom postoje skupine ili grupe, vrste, podvrste, razredi, pa i tipovi kao najneodređeniji izraz, koji može zamijeniti sva četiri prethodna, ili izraz koji

se može odnositi i na nešto drugo, ne nužno konjugacijski tip. Pojavljuju se još i makrovrste i mikrovrste (Dressler i sur. 1996), podskupine, mogli bi biti i podrazredi. U francuskom se glagoli dijele na *groupes*, *sortes* ili *types* (iako se zadnja dva naziva znaju odnositi na prijelazne i neprijelazne glagole, povratne, bezlične, pri čemu *type* i na značenje, poput glagola stanja, djelovanja, i to pokreta, govorenja, opažanja). U rumunjskom se skupine kojima je zajednička vrsta sprežanja (konjugacije) nazivaju *conjugări* ili *clase*, a podskupine *subclase* ili *tipuri*.

Gramatičari glagole germanskih jezika (npr. njemačkoga) uglavnom dijele u dvije velike skupine: jaku ili nepravilnu i slabu ili pravilnu (Weermann 2005, Donaldson 2007: 105, Glovacki Bernardi 2001). Podjela je švedskih glagola također na dvije skupine: u jednoj se prezentskoj osnovi dodaje *-r*, a u drugoj *-er*, pri čemu drugoj pripadaju gotovo svi nepravilni glagoli (Engdahl 2008). Međutim, osim tih najjednostavnijih, u nekim podjelama i u germanskim jezicima ima i više konjugacijskih kategorija, tri ili četiri. Tako primjerice A. Williamson (2009: 32) njemačke glagole dijeli na tri konjugacijska tipa: slabi ili pravilni (nepromijenjen otvornik osnove), jaki ili nepravilni (promijenjen otvornik osnove u preteritu i II. participu) i miješani, u koji idu jaki glagoli koji imaju obilježja dvaju prethodnih. J. Novak Milić (2005: 252) navodi podjelu švedskih glagola na četiri tipa, očito se misli na podjelu: *-ar*, *-er*, *-r* (kratki) te nepravilni koji završavaju na *-er* ili *-r*.

Za razliku od germanskih, romanski jezici obično imaju tri ili četiri skupine. U glavnini najproširenijih romanskih jezika tri su konjugacijske skupine: francuski (*-er*, *-ir*, *-re*, npr. *laver*, *finir*, *rompre*), španjolski (*-ar*, *-er*, *-ir*, npr. *lavar*, *comer*, *mentir*), talijanski (*-are*, *-ere*, *-ire*, npr. *lavare*, *credere*, *partire*), portugalski (*-ar*, *-er*, *-ir*, npr. *lavar*, *comer*, *partir*). Rumunjski ih ima četiri (*-a*, *-i/î*, *-ea*, *-e*, npr. *a căuta*, *a iubi/a coborî*, *a vedea*, *a merge*). Međutim, unutar tih skupina, ovisno o jeziku, moguće je izdvojiti stanovit broj podskupina (ovisno o postavljenim kriterijima).

Slavenski su jezici najsloženiji, imaju ih najčešće šest, katkada manje, od tri do pet, ali i više, desetak, pa i osamnaest.

U ovom će se radu usporediti najnovije kategorizacije glagola na skupine, vrste i tipove u hrvatskom (Jelaska 2002, 2005, Bošnjak Botica 2013) te francuskom i rumunjskom jeziku, kao dvama predstavnicima romanskih jezika, jednom zapadnom i jednom istočnom, kako bi se utvrdila najvažnija zajednička obilježja i načela na kojima su, izravno ili neizravno, sastavljena. Dok se o različitim aspektima francuske gramatike, pa tako i morfologije, u našoj literaturi dosta pisalo, rumunjski je manje zastupljen te je ovaj rad prilika da se predstavi bitan dio njegove glagolske morfologije.

Osim što je samo sprezanje po sebi složeno, različiti teorijsko-metodološki pristupi i lingvističke kategorizacije tu složenost građe mogu dodatno povećati, ali i smanjiti. Kao slavenski jezik hrvatski je izrazito morfološki bogat, s mnogim fonološkim promjenama, što uz ugledanje na kategoriziranje na skupine prema konjugaciji u drugim jezicima ili tradiciji uzrokuje i velik broj različitih vrsta u prikazima hrvatskih gramatičara. Kako se u novije vrijeme opisima i kategorizaciji glagola pristupa i s psiholingvističkoga aspekta, ali i didaktičkoga, kojima se pokušava pridonijeti boljemu ovladanju sprezanjem kod inojezičnih govornika, u radu će se progovoriti i o tim načelima. Konkretno će se to odnositi i na izvorne govornike hrvatskoga koji uče neki romanski jezik, u ovom slučaju francuski i rumunjski, ali i obratno, na izvorne govornika francuskoga ili rumunjskoga koji nastoje ovladati hrvatskom glagolskom morfologijom. Pokazalo se naime da poučavanje inojezičnih govornika glagolskoj morfologiji na osnovi obrade u gramatičkim priručnicima za izvorne govornike nije prikladno (npr. Jelaska 2003, 2005). Primjerice, ako bi se inojezične govornike hrvatskoga poučavalo tvorbi prezenta na način kako je to prikazano u hrvatskim gramatikama, oni bi trebali proći golemu većinu složenih (katkad i proturječnih) pravila s priličnim brojem fonoloških promjena da bi tek pri kraju došli do glagola koji su i najbrojniji i najprozirniji za tvorbu. Međutim, neke od kategorizacija glagola u hrvatskim gramatikama nisu samo neuhvatljive inojezičnim govornicima hrvatskoga nego su često mjesto spoticanja i izvornim govornicima, učenicima i studentima. Slično je i s budućim nastavnicima hrvatskoga koji za razumijevanje glagolske morfologije također polaze od rubnih konjugacijskih vrsta i razreda, katkada oprimjerenih tek jednim ili dvama glagolima, a glagoli kojih je daleko najviše spominju se tek kao razred u sklopu neke od vrsta (glagoli *ati* : *am* kao *gledati* u V., *iti* : *im* kao *moliti* u IV.).

Teorijski se glagolskim vrstama u hrvatskom jeziku dosad bavilo nekoliko autora, uglavnom posljednjih 30-ak godina: S. Babić (1980), Z. Jelaska (Z. Babić 1983, 1991, Jelaska 2003, 2005), J. Silić (1991, 1998, Silić/Pranjeković 2005), M. Tadić (1994), T. Bošnjak Botica (2011, 2013), I. Marković (2012). O nekim podjelama (donesenim u gramatikama ili u zasebnim priručnicima) već se opširnije govorilo (npr. u Jelaska 2005, Bošnjak Botica 2011, 2013, Marković 2012), stoga će se ovaj rad usredotočiti na obilježja koja utječu na njihovu sustavnost, usporedljivost s drugim jezicima i dakako naučljivost.

Naime, kada se sa stajališta poučavanja inojezičnoga hrvatskoga promotri kako izgleda raspored hrvatskih konjugacija, pokazuje se da su pristupi različiti, od formalističkoga s osam tipova osnova, jednom

ishodišnom za svaku vrstu (W. Browne 1978, prema Babić 1980) preko pristupa razvijenoga u okviru prirodne morfologije s plodnim i neplodnim vrstama (W. Dressler i dr. 1997) do prilagođene kognitivnolingvističke podjele vrlo slične onoj Z. Jelaske (Alexander 2006). Danas je inojezičnim govornicima hrvatskoga na raspolaganju cijeli niz gramatičkih priručnika domaćih i stranih autora (često udžbenika za učenje hrvatskoga, bosanskoga i srpskoga jezika), u kojima se na različite načine pristupa obradi konjugacijskih tipova. U literaturi je sažeto prikazano kako je glagolski sustav izravno ili neizravno naznačenom podjelom na vrste prikazan u osam priručnika inojezičnoga hrvatskoga (Novak Milić 2005: 252–260). Može se vidjeti da se u nekima polazi od infinitiva, u drugima od prezenta, a navođenje vrsta ili skupina varira od četiri do deset. Te su razredbe usmjerene ponajprije na lakšu primjenjivost postavljenih pravila i odabir najprozirnijih konjugacija te onih glagola i vrsta s kojima se strani govornici najčešće susreću, dočim se postupno uvode konjugacije koje unose veći broj promjena. Očekivano je onda da takve razredbe budu ponešto drukčije od onih u hrvatskim gramatikama za izvorne govornike. Jasno je da se težnjom za pojednostavljivanjem pravila riskira morfološka preciznost i iscrpnost, ali se kao kriterij postavlja veća naučljivost i usporedljivost s polazišnim sustavom (većinom ostalih europskih jezika), koju gramatike za izvorne govornike uglavnom nemaju.

Uočljivo je da neke podjele počinju od glagola koji su morfološki najjednostavniji, posve prozirni, plodni, prototipni: *gledati*, *čitati* (npr. Jelaska 1991, 2003, 2005; Bošnjak Botica 2011), što se čini najprikladnijim s gledišta jezičnoga usvajanja. Stoga su takve podjele u većini novijih (izdanja) gramatika ili udžbenika za inojezične govornike (npr. Hawkesworth 2006; Alexander 2006; Projic 2012; Jelaska 2015). Neke uključuju i neprototipne vrste uz prototipne, npr. Grubišić (2007) u *-ati* vrste odmah uključuje i glagole *-Vva-ti* : *ujem* kao *kazivati*, *darovati*, *noćevati*, *-Kati* : *-Čem* kao *zobati*, *vezati* i *-ati -im* kao *trčati*, *kajati* uz posve nepromijenjene poput *trebati*, druga su mu grupa glagoli na *iti* i *jeti*, treća atematski, a četvrta glagoli na *-nuti* kao *dignuti*. Druge počinju od tek nešto manje prototipne vrste glagola (uslijed fonoloških promjena): *učiti*, *moliti*, *nositi* (npr. Browne 1978), a treće od neprototipnih tematskih glagola poput *kupovati*, *brijati* i atematskih fonološki jednostavnih glagola: *piti*, *čuti* (Dressler i dr. 1996). Najveći broj podjela u hrvatskim gramatikama polazi od tzv. atematskih glagola, fonološki prilično složenih (Barić i dr. 2005, Babić i dr. 1991, Silić 1991, Silić/Pranjeković 2005) slijedeći podjelu na šest vrsta kakva se još nalazi u nekim slavenskim jezicima. U ovom će radu biti iznesene samo njihove osnovne značajke jer o glagolskim vrstama opširniji sinkronijski pregled 20. stoljeća

daje Z. Jelaska (2005), dijakronijski i sinkronijski T. Bošnjak Botica (2011), o hrvatskima i podjelama nekih slavenskih jezika različitih autora 20. i poč. 21. st. T. Bošnjak Botica (2013). Naime, hrvatskomu bliski susjedni jezici poput bosanskoga, slovenskoga i srpskoga također imaju različita rješenja, od podjele prema infinitivnim odnosno prezentskim završetcima te njihovoj kombinaciji, a broj izdvojenih konjugacija također je različit ovisno o gramatici, dok se neke podjele u bosanskom i makedonskom mogu povezati s najnovijom podjelom na tri skupine u hrvatskom s obzirom na završni otvornik osnove prezenta.

2. Glagolske skupine i vrste u trima jezicima

Sličnost između hrvatskih, francuskih i rumunjskih gramatika najjednostavnije je pronaći u podjeli na tri (za rumunjski četiri) glagolske skupine. U trima je jezicima takva bila tradicionalna podjela, no s vremenom se taj broj mijenjao i prilagođavao novim teorijsko-metodološkim spoznajama.

2.1. Hrvatski

Podjela glagola na skupine, vrste ili razrede prema određenom kriteriju zabilježena je u hrvatskoj gramatikologiji od njezinih početaka. Prva podjela na tri skupine po prezentskim nastavcima (*-im*, *-em*, *-am*), dana u Kašićevoj gramatici (1604.), zadržala se sve do preporodnih gramatika (Babukić 1836. i drugi), dakle više od dva stoljeća, pritom je redoslijed skupina, tj. konjugacija ili sprega (kako ih naziva Babukić) bio uglavnom *-am*, *-em*, *-im*.

U novije vrijeme, nakon više od stoljeća i pol vladavine podjela najmanje na šest skupina, u hrvatskom su se jezikoslovlju povratile podjele na tri skupine prikazane u (1). Prva inačica, navedena u prvom stupcu, predstavljena je na predavanju i potom u zborniku radova Zagrebačke slavističke škole (Jelaska 2002, 2003), nakon što se njome već dulje služilo u nastavi Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture. Autorica tematske glagole dijeli najprije na tri skupine po prezentskom završetku te devet vrsta s 10. koju čine netematski glagoli (dakle ukupno 10 vrsta), razdvajajući tematske sufikse od nastavačnih. S podjelom J. Silića, koja također unosi novine u opis, zajednička joj je težnja da najbrojniji glagoli, *ati* : *am*, čine posebnu vrstu, da se poredak vrsta i razreda uredi prema prezentskim završetcima i da unutar vrste razredi imaju isti prezentski završetak, što nije slučaj u drugim podjelama. Ta se podjela pokazala vrlo preglednom te se odonda samo nadograđivala, a dobro je prihvaćena i u stručnoj javnosti (npr. Marković 2012). Pokazala se i učinkovitom u poučavanju

inojezičnoga hrvatskoga, pogotovo zato što polazi od najbrojnijih i najjednostavnijih vrsta prema složenijima, a da se pritom nije morala žrtvovati morfološka preciznost. Treba napomenuti da Z. Jelaska (2003) korijensku (netematsku) vrstu smješta ili na početak paradigme i označuje ničicom 0 (nulta vrsta), čime se pokazuje i da nema (fonološki izraženoga) sufiksa prije nastavka, ili na kraj, što je prikladno u poučavanju i učenju. Za glagole predlaže i druge moguće kategorizacije, primjerice po veličini vrste: *gledati, moliti, putovati, čeznuti, plesati, voljeti, smijati se, ležati, davati* (s korijenskom na kraju, koja nije najmalobrojnija).

U inačici objavljenoj tri godine poslije (Jelaska 2005), navedenoj u drugom stupcu, razlika je u redoslijedu vrsta u trećoj skupini. Načelo podjele bilo je donekle različito zbog prepoznatljivosti i predvidljivosti, što je logično ako se ima na umu izrazita usmjerenost prikaza na poučavanje inojezičnoga hrvatskoga (Jelaska 2005: 180–185).

Povećani broj vrsta omogućio je da ovdje, za razliku od svih prethodnih podjela, nijedna tematska vrsta nema razrede. Znak S označuje sve zatvornike ili konsonante osim nepčanih, znak Š jotirane zatvornike, odnosno nepčaničke, a znak V vokale, tj. otvornike.

(1) Skupina	Vrsta	Inf. Pz.	Jelaska 2003.	Jelaska 2005.	Bošnjak Botica 2013.
A	1.	a a	gledati	1. <i>isto</i>	1. <i>isto</i>
I	2.	i i	moliti	2. <i>isto</i>	2. <i>isto</i>
	3.	ie i	voljeti	3. <i>isto</i>	3. <i>isto</i>
	4.	a i	držati	4. <i>isto</i>	4. <i>isto</i>
E	5.	Sa Še	<i>plakati</i>	5. čeznuti	5. <i>pisati</i>
	6.	a e	<i>smijati se</i>	6. putovati	6. <i>smijati se</i>
	7.	va je	<i>davati</i>	7. <i>davati</i>	7. <i>vjerovati</i>
	8.	Vva uje	<i>vjerovati</i>	8. <i>smijati se</i>	8. <i>davati</i>
	9.	nu ne	<i>dignuti</i>	9. <i>plesati</i>	9. <i>krenuti</i>
	0.	0 0			
		1. -ati	<i>zazvati</i>	1. -ći <i>naći</i>	10.1. -ati
		2. -iti	<i>popiti</i>	2. -Kti <i>rasti</i> <i>otrti</i>	10.2. -iti
		3. -jeti	<i>umjeti</i>	3. -uti <i>čuti</i>	10.3. -jeti
		4. -ijeti	<i>umrijeti</i>	4. -ijeti <i>umrijeti</i>	10.4. -ijeti
		5. -eti	<i>uzeti</i>	5. -eti <i>uzeti</i>	10.5. -eti
		6. -uti	<i>čuti</i>	6. -jeti <i>umjeti</i>	10.6. -uti
		7. -Kti:	-sti <i>rasti</i> -rti <i>otrti</i>	7. -iti <i>popiti</i>	10.7. -sti 10.8. -rti
		8. -ći	<i>naći</i>	8. -ati <i>zazvati</i>	10.9. -ći

Nadogradnja iznesene podjele (zadnji stupac) donosi jednak broj skupina i vrsta, ali sa zamjenom mjesta dviju vrsta u trećoj skupini (u odnosu na 2003.) te drugačiji redoslijed razreda u netematskoj vrsti (Bošnjak Botica 2011, 2013). U drugoj inačici te podjele, navedenoj u (2), osim fonološko-morfoloških kriterija uključeni su i neki semantički, što je dovelo do stvaranja razreda unutar tematskih vrsta počevši od treće ovisno o njihovu prototipnom značenju. Ipak, izmjene su u oba slučaja malene (pogotovo u usporedbi s podjelom iz 2003.), očituju se u drugačijem redoslijedu treće skupine glagola i odabiru pojedinoga glagola kao glavnoga primjera pa se zapravo može govoriti o jednoj podjeli.

(2) Skupina	Vrsta	Inf.	Pz.	Bošnjak Botica 2013.		
I.	a	1	<i>ati</i>	<i>am</i>	1. gledati	
II.	i	2	<i>iti</i>	<i>im</i>	2. moliti	
		3	<i>jeti</i>	<i>im</i>	3.1. zelenjeti	3.2. vidjeti
		4	<i>ati</i>	<i>im</i>	4.1. kričati	4.2. držati
III.	e	5	<i>ati</i>	<i>(j)em</i>	5.1. mukati	5.2. pomagati 5.3. pisati
		6	<i>ati</i>	<i>em</i>	6.1. smijati se	6.2. umirati
		7	<i>Vvati</i>	<i>ujem</i>	7.1. kupovati	7.2. kraljevati 7.3. pokazivati
		8	<i>vati</i>	<i>jem</i>	8.1. pljuvati	8.2. poznavati
		9	<i>nuti</i>	<i>nem</i>	9.1. tonuti	9.2. maknuti
		10	0	0	10. ići	9 razreda istih kao u (1)

Troskupinska i deseterovrsna podjela napravljena je prema nekoliko načela, koja će se navesti redom koji ne govori nužno o njihovu položaju.

Jedno je od načela *čestoća* – općenita čestoća različitih članova kategorije, a posebno čestoća pojedinih članova jer se cijela kategorija doživljava prema njoj. Tako su po čestoći članova znatno češći glagoli prve vrste (*gledati*) od glagola treće ili četvrte. No treća se vrsta doživljava češćom nego što jest jer ima četiri vrlo česta člana: *voljeti*, *vidjeti*, *željeti* i *živjeti*, koji se nalaze među stotinu najčešćih glagola (uz *šutjeti* i *letjeti*), dok joj ostali članovi nisu jako česti, mnogi su izrazito rijetki, primjerice *ružnjeti*, *vrvojti*, *cvatjeti*.

Važno je načelo *brojnost* – veličina kategorije koja se očituje u brojnosti članova, prema kojoj kategorije mogu biti velike, veće, manje, malene, sitne. Tako su među hrvatskim glagolima velike prva (*gledati*, oko 9500) i druga vrsta (*moliti*, oko 7000), srednje su sedma (*vjerovati*, oko 2600), deveta

(*krenuti*, oko 1450), nulta (*ići*, oko 1400) i peta (*pisati*, oko 1300), male su treća (*vidjeti*, oko 500), šesta (*smijati se*, oko 300), četvrta (*držati*, oko 200), a sitna je najmanja, osma vrsta (*davati*, 60-ak glagola). U odnosu na skupine, prva skupna sastoji se od spomenutih otprilike 9500 glagola, druga oko 7700, a treća oko 5700, s nultom oko 7100, pa je veličina u skladu s poretком.

Brojnosti je srodno načelo **plodnost** – mogućnost tvorenja novih glagola prema strukturi postojećih, pa glagolske vrste mogu biti u rasponu od jako plodnih do neplodnih. Neplodne su u hrvatskom redom sve atematske vrste. Osim prvih dviju (*ati* : *am*, *iti* : *im*), plodne su primjerice vrste sa sufiksima *-nu-*, kao *kucnuti*, *-iv-* kao *raspoređivati*. Djelomično su plodne vrste sa sufiksom *-ie-* (*-je-*) jer se mogu pojaviti novi glagoli kao *ljubičastjeti*, *narančastjeti* koje znače 'biti kao samoznačni dio osnove', slabo plodne vrste poput IV. *zvrčati* sa značenjem 'proizvoditi zvuk kao u samoznačnom dijelu osnove'. Plodnost može smanjiti veličinu kategorije ili pak povećati pa se primjerice atematska vrsta jako smanjila neplodnošću jer su rijetki glagoli zastarijevali ili prelazili u tematske vrste (*maći* > *maknuti*), dok se velika prva vrsta jako povećala glagolima na *-irati* i *-avati*, kao *mobitelirati* i *preračunavati*, a tako i srednja 7. vrsta glagolima na *-ivati* kao *pokazivati*. Iako su i prva i druga vrsta jako velike, druga je manje plodna od prve.

Plodnosti je srodno načelo **otvorenost** – mogućnost primanja novih članova, prema kojoj kategorije mogu biti otvorene, otvorenije, zatvorene, zatvorene. Razlika je otvorenosti i plodnosti u tome što otvorenost omogućuje i primanje članova koji ne nalikuju na postojeće, odnosno nisu tvoreni na isti način, za razliku od plodnosti koja uključuje jednaku tvorbenost. U hrvatskom su jeziku atematske vrste sve zatvorene, a gotovo su zatvorene i treća i četvrta, odnosno zatvoreni su njihovi drugi razredi, dok su otvoreni prvi (3.1. *zelenjeti*, 3.2. *kričati*), ali su slabo plodni.

Sljedeća su tri načela također srodna. Jedno je **prozirnost** – mogućnost proizvodnje oblika samim nadodavanjem nastavaka bez promjene fonološkoga izraza. Prozirna se konjugacija doživljava kao posve pravilna, nije potrebno ništa drugo znati osim osnove i nastavka. U hrvatskom su takvi glagoli poput *gledati*, *čitati*, *sanjati*. Njima se lako određuje osnova, ona je jednaka u glavnim oblicima i na njih se jednostavno dodaju nastavci. Druga je vrsta manje prozirna zbog pridjeva trpnoga, npr. *moliti* – *moljen*.

Drugo joj je srodno načelo **predvidljivost** – mogućnost da se iz pojedinoga oblika predvidi kojoj konjugacijskoj paradigmi pripada, odnosno kako se spreže u drugim oblicima. U hrvatskom su iz prezentskoga oblika na *-am* kao *pjevam* posve predvidljivi ostali oblici, iz infinitiva tematskih glagola na *-ieti*, *-nuti*, *-evati*, *-ovati*, *-ivati* prezentski i ostali.

Prethodnim je dvama načelima srodna i **prepoznatljivost** – mogućnost da se iz postojećega izraza zna kojoj skupini i vrsti pripada pojedini glagol. Primjerice, hrvatski glagoli na *-ći* ili *-sti* sasvim su prepoznatljivi jer se odmah zna da pripadaju netematskoj vrsti, za razliku od glagola *udjeti*, *uliti*, *dozvati* koji su izrazom neprepoznatljivi jer sliče na glagole poput *gudjeti*, *suditi*, *crtati*.

Kada se promotre skupine i vrste hrvatskih glagola, onda se vidi da je prva skupina brojna, plodna, otvorena, česta, prozirna, u prezentu predvidljiva i prepoznatljiva.

Druga je skupna također brojna, otvorena, ali ne podjednako jer su joj treća i četvrta vrsta male, tek djelomično otvorene i slabo plodne, a ni u prezentu ni u infinitivu nisu posve ili uopće prepoznatljive.

Treća je skupina brojna, ali su u njoj vrlo raznolike vrste s obzirom na iznesena načela.

2.2. Francuski

Tradicionalna podjela francuskih glagola u tri skupine navedena je u (3). Prve dvije skupine te podjele (npr. *Le bon usage* 2008) čine tzv. pravilni (*verbes réguliers*), treću tzv. nepravilni (*verbes irréguliers*), a riječ je zapravo o glagolima koji se po svojim obilježjima ne uklapaju u prve dvije skupine, bilo da imaju neke posebnosti u nastavcima bilo promjene u osnovi odnosno korijenu. Načelno prve dvije skupine čine tzv. živu, a treća tzv. mrtvu konjugaciju. To je zacijelo najjednostavnija i najraširenija podjela, ali ima nedostataka te se već dugo u francuskoj lingvistici propituje njezina opravdanost, posebno za treću skupinu.

(3) Skupina	Infinitiv	Prezent	Razredi i primjeri	
I	-er	-e, -es, -e, -ons, -ez, -ent	<i>regarder</i> 'gledati'	
II	-ir	-s, -s, -t -ons, -ez, -ent (+-iss)	<i>finir</i> 'završiti'	
III	-re	-s/-x, -s/-x, -t/-d -ons, -ez, -ent	<i>rompre</i> 'prekinuti'	1. -ir (ne -issant) 2. -oir 3. -re 4. aller

Prvu skupinu pravilnih glagola (*1er groupe*) čine glagoli kojima infinitiv završava na *-er*, njihova je osnova nepromjenjiva kroz cijelu paradigmu, a prezentski su im nastavci *-e*, *-es*, *-e*, *-ons*, *-ez*, *-ent*. Izuzetak je glagol *aller* 'ići'¹. Nepredvidljiv je još i glagol *envoyer* 'poslati'. Unutar te skupine još je nekoliko glagolskih tipova s manjim modifikacijama u osnovi koje se uglavnom zadržavaju na fonetskoj i pravopisnoj razini (promjena akcenta ili udvostručavanje suglasnika).

To je jedina doista plodna skupina (*vraiment productif*). Huot (2005: 90) navodi da od nešto više od 5500 tisuća glagola u francuskom jednojezičnom rječniku (*Le Petit Robert*) prvoj skupini pripada oko 90 % svih, Grevisse/Goosse (1995: 257) spominju oko 4000 ili gotovo devet desetina, što bi dakle bilo četiri tisuće sedamsto glagola ili oko 86 %.² U nju ulaze gotovo svi novi francuski glagoli, kao što je to slučaj s novonastalim hrvatskim glagolima koji također ulaze u 1. vrstu. U francuskom se zapravo može govoriti o jednom plodnom konjugacijskom tipu odnosno vrsti, a to su glagoli na *-er*. To su u svakom smislu prototipni francuski glagoli jer ih ima daleko najviše, njihova je paradigma najjednostavnija i gotovo svi novi glagoli (prilagođeni iz kakva drugoga jezika, najčešće engleskoga, ili neologizmi) pripadaju glagolima na *-er* (*ambiancer*, *débriefer*, *sticker*, *se racrapoter* itd.). Oni su i sastavom najraznovrsniji, obuhvaćaju glagole naslijeđene iz latinskoga, drugih jezika te mnoge tvorenice od imenica i pridjeva.

Drugu skupinu (*2è groupe*) čine oni s infinitivom na *-ir* i s prezentskim nastavcima koji u nekim oblicima u osnovu umeću *-iss*. Ovo produženje (*allongement*) u 2. skupini odraz je latinskoga nasljeđa gdje je taj glagolski sufix imao inkoativnu vrijednost, danas pak više označuje trajanje. Druga skupina u spomenutom jednojezičniku *Le Petit Robert* ima oko 400 (7,27 %) glagola (u gramatici Grevisse/Goosse kažu ne više od 300) i slabo je plodna (*faiblement productif*). Poprilično izražena obilježja inkoativnosti i trajanja za 2. skupinu glagola vjerojatno su i razlog što je danas ona slabo plodna (Huot 2005: 145), odnosno mogućnost njezina širenja ograničena je najvećim dijelom zbog semantičke uvjetovanosti. Rijetki među novim glagolima koji dobivaju završetak *-ir* nastali su po uzoru na već postojeće glagole s poveznica u značenju. Na primjer *amerrir* u značenju 'sletjeti na površinu mora' i *alunir* – 'sletjeti na Mjesec', po uzoru na glagole *atterrir*

¹ Glagol *aller* u svojoj konjugaciji sadržava korijen triju različitih latinskih glagola (*ambullare*, *ire*, *vadere*).

² U gramatikama nema pouzdana podatka o tome koliko je doista glagola u francuskome, negdje se spominje brojka od oko 12 tisuća, od kojih bi više od 10 tisuća bili glagoli 1. skupine.

– ‘sletjeti na zemlju, prizemljiti se’ itd. Ipak, i navedeni su glagoli ušli u uporabu prije gotovo stotinu godina, a nema podataka kakvo je doista danas stanje. Značenjski se u ovoj skupini mogu izdvojiti primjerice glagoli s bojom u osnovi, koji se tvore po načelu vrlo sličnom takvim glagolima u hrvatskom (II. i III. vrsta): *jaunir* ‘žutjeti’ i ‘žutiti’, *rougir* ‘crvenjeti’ i ‘crveniti’, *verdir* ‘zelenjeti’ i ‘zeleniti’, *bleuir* ‘plaviti’, *noircir* ‘(o)crniti’ i sl. Drži se (npr. Huot 2005) da se glagolima 2. skupine s pridjevom u osnovi implicira neki proces koji je u tijeku, npr. *maigrir* = *devenir maigre* ‘posta(ja) ti mršav’.

Treća skupina (3^è *groupe*) okuplja sve ostale francuske glagole, s izuzetkom nepravilnih *aller* ‘ići’ i *être* ‘biti’, negdje i *avoir* ‘imati’ (posljednja su dva pomoćni glagoli, a *aller* je *polupomoćni*).

Ta skupina uključuje tri razreda koja čine glagoli sa završetkom *-ir* i *-oir*, koji su po tome izrazno neprepoznatljivi kao glagoli III. skupine jer bi načelno pripadali II. te glagol *aller* koji bi izrazno u infinitivu pripadao I. skupini, ali je nepravilan, točnije – nepredvidljiv. U spomenutom jednojezičniku *Le Petit Robert* treća skupina je najmalobrojnija, čini je oko 370 glagola (6,73 %) i neplodna je. Germain/Séguin (1998) navode da je nepravilnih glagola 12 % (637 od 5535), ali ako se uzmu samo osnovni te izuzmu vrlo rijetki i zastarjeli glagoli, taj broj spada na otprilike stotinu (1998: 74). Veličina ove skupine može se dodatno smanjivati jer neki glagoli imaju sklonosti preuzimanja obilježja pravilne prve skupine ili se umjesto nekih glagola počinju upotrebljavati njihovi sinonimi.³ Slično je s hrvatskim atematskim glagolima.

U francuskoj je morfologiji tijekom jezičnoga razvoja bilo jako djelovanje analogije (Grevisse/Goosse 2008: 1018) pa većina glagola ima istu osnovu u svim licima (npr. *je pleure, nous pleurons*), što u početku nije bio slučaj zbog (ne)naglašenosti vokala (*je pleur, nous plorons*), a oni koji su zadržali razliku u osnovi pripadaju danas *nepravilnoj*, neplodnoj skupini (*je dois, nous devons*). Nepravilni glagoli mogu biti i oni u kojih nema promjene osnove, ali su nastavci miješanih konjugacija, npr. u prezentu po 1. (*j’assaille*), a u participu prošlom po 2. tipu (*assailli*) ili se osnova mijenja s obzirom na lice ili glagolsko vrijeme (*venir: je viens, nous venons, je viendrai*).

Navedena je podjela dijakronijska, slijedi tradiciju iz latinskoga i lako je predočljiva, no kao što je spomenuto, ima i nedostataka.

Tako naizgled samo zbog infinitiva razdvaja glagole koji funkcioniraju na identičan način (npr. *voir* ‘vidjeti’ i *croire* ‘vjerovati’ bez obzira na zavr-

³ Takva je pojava zabilježena kod nekoliko istaknutih pisaca, među njima na primjer i Balzaca.

šetak imaju jednaku paradigmu u drugim oblicima), a infinitiv je po mišljenju nekih lingvista, pogotovo onih koji se bave inojezičnošću (npr. Gerolimich/Stabarin 2007: 148) loša osnova za klasifikaciju jer ne omogućuje predvidljivost ostalih oblika. Primjerice, naizgled identični glagoli, samo je jedan prefigirani, *partir* i *repartir* drukčije tvore prezent (*nous partons*, *nous repartissons*). U hrvatskom je također prilično primjera za istu pojavu (npr. naizgled jednaki *spavati*, *revati*, *davati*).

Po uzoru na latinski u francuskom je postojala i starija podjela na četiri konjugacije samo prema infinitivnom nastavku kao u (4), ali je napuštena zbog nemogućnosti da se ujedine poprilično različiti glagoli i po svojim prezentskim nastavcima i po promjenama u osnovi. Također je sporno da neki završetci čine posebnu skupinu, npr. *-ir/-iss* (*finir*) u odnosu na glagole na *-indre* (*joindre*) ili *-uire* (*traduire*).

- (4) I. -*er*
 II. -*ir*
 III. -*oir*
 IV. -*re*

U radu o morfosemantičkom ustroju hrvatskih glagola (Bošnjak Botica 2011) pokazalo se kako obilježjima prvih dviju francuskih konjugacija najvećim dijelom odgovaraju ona za I. i II. (dijelom i III.) vrstu u hrvatskome. Može se potvrditi to da u hrvatskom jeziku golemu većinu novih glagola također ulazi u I. vrstu (*ati: am*), primjerice *bookmarkirati*, *deinstalirati*, dočim u drugu ulaze oni domaće osnove ili strani koji su po nekom obilježju (uglavnom istoj osnovi) slični postojećemu glagolu te vrste (npr. *drviti*, *kriliti se*, *gljiviti* itd).

Podatci o čestoci pojedine glagolske skupine (Imbs/Martin/Vienney 1971) govore da od stotinjak najčešćih glagola u francuskom po 49 pripada prvoj i trećoj skupini, a samo dva drugoj. Ipak, najviša čestota, odnosno čestota pojedinih glagola ide u prilog trećoj skupini jer joj pripada čak 13 prvih najčešćih francuskih glagola (*être* 'biti', *avoir* 'imati', *faire* 'činiti', *dire* 'reći', *pouvoir* 'moći', *aller* 'ići' ...), dobrim dijelom zahvaljujući tomu što su posrijedi pomoćni i polupomoćni glagoli. U hrvatskom je u prvih 100 glagola najviše onih nulte vrste (31), koji načelno odgovaraju francuskoj trećoj skupini, potom druge (25) i prve (19) vrste. Kao i u francuskom, najviši rang čestote imaju upravo nepravilni glagoli (pet od šest prvih), ali je njihov udio u prvih 15-ak glagola manji nego u francuskome. Upravo je česta uporaba jedan od razloga što su se ti glagoli dobro održali te nisu podlegli ujednačavanju prema „pravilnim“ konjugacijama.

2.3. Rumunjski

Rumunjski je istočnoromanski jezik⁴ koji je zbog udaljenosti od ostalih romanskih jezika i dugotrajna okružja pojedinih slavenskih i drugih balkanskih jezika pretrpio njihov priličan utjecaj, ponajprije u leksiku, ali i u nekim gramatičkim obilježjima (npr. oblikovanju futura).⁵ U morfološkom je pak smislu riječ o jednom od konzervativnijih romanskih jezika s mnogim obilježjima sačuvanima još iz latinskoga. U tradicionalnoj su rumunjskoj gramatici četiri osnovne vrste glagola prema infinitivnim završecima, kao u (5).

(5) Skupina	Primjeri
I. -a	<i>a canta, a lucra</i>
II. -ea	<i>a vedea</i>
III. -e	<i>a face, a merge, a frige</i>
IV. -i i -î	<i>a acoperi, a adormi, a citi, a coborî, a hotărî</i>

Razlikuju se pravilni glagoli (*verbele regulate*) i nepravilni glagoli (*verbele neregulate*), predstavljaju ih fleksijski nizovi koji se ponavljaju kod većega broja glagola ili odstupanja u odnosu na pravilne nizove.

Bez obzira na različite pristupe dva su načela koja vrijede općenito za klasifikaciju rumunjskih glagola: da osnova klasifikacije bude sinkronijska i da uključuje samo standardnojezičnu situaciju. U novijim izdanjima rumunjskih gramatika, ovisno o pristupu i namjeni, klasifikacijama se pristupa različito; neke zadržavaju tradicionalnu podjelu na četiri navedene skupine (npr. Avram 2001, Iliescu 2003), dok je druge zamjenjuju ili dopunjuju detaljnijom razredbom, primjerice razdvajajući sufikse -i i -î stvarajući od 4. skupine dvije (Irumia 2000).

Kao primjer prilično detaljno razrađene klasifikacije navodi se način na koji je podjela glagola obrađena u jednoj od ponajboljih suvremenih rumunjskih gramatika, gramatici rumunjske Akademije (*Gramatica limbii române* 2005), prikazan u (6). Podjela na tradicionalne četiri vrste (*clasele verbelor* ili *clase de verbe*) nije sasvim ignorirana, nego se pojavljuje u suodnosu s novopredloženom te se njome barata u opisivanju nekih drugih obilježja kao što je npr. plodnost. Prikazu je dodana pripadnost skupini s obzirom na infinitivni završetak. U prvim je trima vrstama kriterij za njihovo odvajanje odnos sufikasa infinitiva i prezenta, dok je u četvrtoj to

⁴ Uz arumunjski, istrorumunjski i meglenorumunjski, koji se gdje kad drže povijesnim dijalektima rumunjskoga. U tom kontekstu današnji standardni rumunjski naziva se još i dakorumunjski.

⁵ Kasnije je tu činjenicu nastojao nadoknaditi brojnim, često i pretjeranim latiniziranjem te posuđivanjem iz talijanskoga i francuskoga, poglavito u 19. st.

sufiksadni morfem u glagolskom pridjevu, odnosno participu. U terminološkom se smislu govori o *konjugacijama* (*conjugări*), *klasama* (*clase*) i *tipovima* (*tipuri*), a razlika, ako je ima, ne primjenjuje se dosljedno. Jedanaest konjugacijskih vrsta navodi se prema tzv. flektivnoj građi, tj. fleksijskim nizovima (*seriile flexionare*), svaki niz odgovara jednoj konjugaciji. Tri vrste: 2. (*a lucra*), 6. (*a citi*) i 7. (*a hotărî*) vrsta imaju prezentski sufiks (u nekim gramatikama rumunjskoga pisanima engleskim naziva se *infiks*) između osnove (ujedno i korijena) i nastavka u prezentu (*ez/eaz*, *esc/eșt*, *ăsc/ășt*). Kao što se vidi u (6), I. skupina ima dvije vrste, II. je skupina najrazvedenija i ima ih pet, III. skupina ima jednu, a IV. ih ima tri.

(6)	Skupina	Vrsta	Infinitiv	Prezent	Particip	Primjeri
	I.	a	1.	<i>a</i>	$\emptyset$	<i>a cânta</i> 'pjevati'
			2.	<i>a</i>	<i>ez/eaz</i>	<i>a lucra</i> 'raditi'
	II.	<i>i</i>	3.	$\hat{i}$	$\emptyset$	<i>a coborî</i> 'sići'
			4.	<i>i</i>	$\emptyset$ 3. l. pz = 6 l. pz	<i>a acoperi</i> 'pokriti'
			5.	<i>i</i>	$\emptyset$ 1. l. pz = 6 l. pz	<i>a adormi</i> 'zaspati'
			6.	<i>i</i>	<i>esc/eșt</i>	<i>a citi</i> 'čitati'
			7.	$\hat{i}$	<i>ăsc/ășt</i>	<i>a hotărî</i> 'odlučiti'
	III.	<i>ea</i>	8.	<i>ea</i>		<i>a vedea</i> 'vidjeti'
	IV.	<i>e</i>	9.	<i>e</i>	<i>u-t</i>	<i>a face</i> 'činiti'
			10.	<i>e</i>	<i>s</i>	<i>a merge</i> 'ići'
			11.	<i>e</i>	<i>t</i>	<i>a frige</i> 'peći'

Neke su vrste rumunjskih glagola vrlo brojne, neki manje, a neke su zastupljene s tek po nekoliko glagola. Posljednja vrsta ima ograničen broj članova (osam glagola i njihove izvedenice), svaki s nekom posebnosću, pa se o njoj može govoriti kao o *leksičkoj posebnosti* (*specificată lexical*), što bi tu vrstu prebacilo među nepravilne glagole (str. 553). U tom bi se slučaju broj pravilnih konjugacija sveo samo na deset. Nepravilni se glagoli, slično kao i u francuskome, određuju na osnovi dvaju obilježja: nepravilnosti u osnovi (npr. *a mânca* 'jesti': eu mănânc 'jedem', *a avea* 'imati': eu am 'imam', el are 'ima') te nepravilnosti u nastavcima s obzirom na lice i vrijeme (*a da* 'dati': eu dau). Glagoli s nepravilnostima u osnovi mogu se još podijeliti na one s tzv. apsolutnom nepravilnošću (*neregularitate absolută*), tj. sa supletivnom osnovom (*a fi* 'biti', *a lua* 'uzeti') i one s tzv. relativnom nepravilnošću (*neregularitate relativă*), kojih je nešto više (Irumia 200: 180).

Obje se podjele nalaze i u zasebnom prikazu morfologije rumunjskoga jezika (Silvestru 2007).

Uz ovu podjelu glagoli se u rumunjskoj gramatici raspoređuju i po svojim akcenatskim te fonetskim obilježjima, s obzirom na brojne promjene mjesta naglasaka te vokalske i konsonantske alternacije.

U priručnicima inojezičnoga rumunjskoga pristup konjugacijama i dalje slijedi tradicionalnu podjelu na četiri skupine (npr. Brâncuș i dr. 1999, Cojocaru 2007), osim što je njihov redoslijed katkad drugačiji (-a, -ea, -e, -i/-î ili -a, -e, -ea, -i/-î), no neki prihvaćaju i ovu detaljniju podjelu (npr. Gönczöl-Davies 2008).

Prema istraživanjima na temelju rumunjskoga jednojezičnoga rječnika DEX-a (*Dicționar explicativ al limbii române*), prikazanima u Akademijinoj gramatici (2005: 557–558), došlo se do podataka o brojnosti i plodnosti prikazanih konjugacija.

I. skupina – Skupina glagola na -a (1. i 2. vrsta) najveća je i po broju glagola, ali i najotvorenija i najplodnija: na 818 starih glagola došlo je 2466 novih pa joj pripada ukupno 3284 ili 42,61 % svih glagola zabilježenih u DEX-u ili 56 % među pravilnim konjugacijama. Ova skupina može imati dva tipa prezenta i otud dvije vrste. Druga vrsta sa sufiksom u prezentu (*ez/eaz*) pet puta je brojnija od 1. vrste koja je bez sufiksa (2065 naprema 401). Stoga se unutar te skupine može izdvojiti 2. vrsta kao prototipni predstavnik rumunjskih glagola, koji bi odgovarao glagolima 1. skupine (-er) u francuskom i 1. skupine (i 1. vrste) u hrvatskom (*ati: am*) kao najprozirniji, najplodniji i najbrojniji konjugacijski tip.

Vrsta s umetkom naziva se još i *slaba*, a bez umetka *jaka*.

Također, najnovije glagolske posuđenice idu u tu vrstu (*a kidnapa, a clo-na, a scana, a updata, a bodyguarda*). U glagola koji su imali dva infinitivna oblika na -a i -i (npr. *a adera* vs *a aderi*) s jedne strane i -a i -e (npr. *a proceda* vs *a procede*) s druge u najvećem je broju slučajeva prevladao onaj na -a, dakle I. skupina, a u mnogo manje glagola onaj na -i ili -e, II. i IV. skupina. Katkada se dvojnost razriješila tako da su se morfološke inačice značenjski i sintaktički razlikovale, primjerice *a inflora* 'zasaditi cvijećem', *a inflori* 'procvjetati' (str. 557). Stoga je, po obilježjima koja smo iznijeli, ova skupina velika, plodna i otvorena.

II. skupina – Druga skupina ima ukupno 2243 glagola ili 38,62 %, što je čini velikom vrstom.

Glagoli na -i (4. 5. i 6. vrsta), koji su bili izrazito brojni u starom rumunjskom, u suvremenom su jeziku doživjeli priličan zastoj. Uz 1993 glagola iz stare građe pojavilo se samo 219 novih pa ih je ukupno 2212 ili 38,09 %. Među njima je nešto plodnija jedino podvrsta glagola na -ui, u

koju idu glagolske posuđenice, a česti su u razgovornom jeziku i žargonu (pogotovo u računalnom jeziku, npr. *a chatui*, *a googlui*). Ovu vrstu čini plodnom i tvorba od imenica leksičko-gramatičkim sufiksom *i*. No ukupna joj je plodnost mala, a skupina je zatvoreniya. I kod ovih glagola je vrsta s umetnutim sufiksom višestruko brojnija. U ovoj se skupini, slično kao u hrvatskoj i francuskoj 2. skupini, nalaze glagoli s bojom u osnovi u značenju 'postajati/bititi kakav' odnosno 'činiti što kakvim' (*a albi* 'bijeljeti i bijeliti', *a roși* 'crvenjeti i crveniti', *a verzi* 'zelenjeti se', *a negri* '(po)crnjeti' itd. U rumunjskom ti glagoli uvijek dolaze s prezentskim sufiksom *-esc*.

Glagola na *-î* (3. i 7. vrsta) samo je 31 ili 0,53 %, među njima nije ni jedan neološki (novi) glagol, a više od polovice ima pučki ili regionalni status. Nakon gubljenja fonološke uvjetovanosti (prema kojoj iza *r* kojim završava korijen nije mogao doći *i* nego *î*) te su dvije vrste postale neplodnima. Stoga su te vrste i vrlo male, sitne, i zatvorene.

Za prve je dvije skupine svojstveno i to da se u prezentu nekih glagola pojavljuju dubletne paradigme glede prezentskoga sufiksa. Neki ga glagoli s umetnutim prezentskim sufiksom odbacuju, dok ga neki opet primaju. Većina je takvih pojava zadržana na uporabnoj razini, ali je stanoviti broj i normativno prihvaćen, npr. *a inventa*: inventează/inventă, *a ignora*: ignor/ignorez, *a orbecai*: orbecăi/orbecăiesc, *a biciui*: biciui/biciuiesc.

S obzirom na to da su u objema skupinama brojnije i plodnije vrste s umetnutim prezentskim sufiksom, može se razmišljati o tome da im se zamijeni redoslijed.

III. skupina – Skupina glagola na *-ea* (8. vrsta) ima samo 20 glagola ili 0,34 %, od novijih samo izvedenice. K tomu tek pet od tih 20 ne pokazuje kolebanje oblika, čvrsto stojeći u svojoj vrsti, dočim su ostali nestabilni. Tih pet čvrsti su i stoga što je riječ o vrlo čestim glagolima. Ta je skupina sitna i zasad neplodna, no uočava se tendencija da u nju prijeđu neki glagoli iz 4. skupine zbog sličnosti naglasnih obilježja u prezentu, konjunktivu i imperativu. Istodobno, neki njezini članovi prelaze u 4. skupinu.

IV. skupina – Glagola na *-e* (9., 10. i 11. vrsta) ima ukupno 260 ili (4,48 %), na 117 starih glagola pridodana su 143 novija. Od novijih većina opet ima fonološko uporište u nekom starom glagolu. To znači da su te vrste male, zatvorene, ali ipak plodne.

3. Ostale vrste podjela

U ovom će se poglavlju kratko predstaviti drugačije vrste podjela, što uključuje podjelu po ishodišnim morfemima, prema govornom ostvaraju, prema tipu leksičke osnove ispred nastavka te podjele na šest ili sedam vrsta.

3.1. Podjela po broju ishodišnih morfema

J. Dubois (1967) glagole klasificira po broju i obliku ishodišnih morfema (*radicaux*) koji se pojavljuju u 1. l. jednine i množine indikativa i konjunktiva te u imperfektu i participu prezenta, krećući se od 1 za npr. *chanter* 'pjevati' do 8 za *être* 'biti' (s tim da je njegov poredak od većih prema manjima). Težište je dakle na osnovi i mijenama u njoj, a ne na nastavcima, pa tako npr. glagoli *tourner* 'okrenuti' i *ouvrir* 'otvoriti' pripadaju istoj konjugaciji jer u čitavoj paradigmi zadržavaju istu osnovu, a u skupinu s najmanje promjena spadaju glagoli svih triju tradicionalnih skupina (*chanter*, *ouvrir*, *conclure*). Taj su pristup poslije primjenjivali i dorađivali i drugi gramatičari, ali viđenje osnove kod svih nije isto (više u Gerolimich/Stabarin 2007: 149–151). U nekim pristupima, poglavito didaktičkim (Germain/Séguin 1998), prije razlikovanja osnova glagoli su podijeljeni u dvije velike skupine s obzirom na fonetski ostvaraj infinitivnoga morfema: glagoli na *e* (*-er* u pismu) i glagoli na *r* (*-ir*, *-oir* i *-re*). U francuskom, za razliku od rumunjskoga i hrvatskoga, pisani se lik u nekim oblicima prilično razlikuje od govornoga te taj vid nije zanemariv u klasifikaciji.

Na sličnom je načelu glagolima u hrvatskom jeziku pristupila Z. Jelaska (Babić 1991) u okviru generativne teorije. Glagoli su podijeljeni na plodne (tematske) i neplodne (netematske). Za plodne se na osnovi odnosa vokala ispred infinitivnoga i prezentskoga nastavka uspostavljaju ishodišnice koje bi osigurale da se svaki oblik izvede nizom pravila. Izdvojivši prvo atematske glagole samo u jednu skupinu, kao glavno je načelo uzela prisutnost tematskoga sufiksa, upravo glagolskoga morfema koji svojom prisutnošću ili odsutnošću, odnosno svojom jednakim ili različitim likom u infinitivu i prezentu određuje broj kategorija. Taj morfem, dio osnove prije nastavaka, koji pokazuje obilježje vrste (ili vida), naziva se tematski sufiks, tematski vokal, tematski morf ili samo sufiksalni morfem. U ovom se radu naziva tematski sufiks među ostalim i zato što se glavna podjela glagola odnosi na tematske i atematske (netematske) glagole (nazivane i nemotiviranim, nepravilnim i dr.). Tematski se glagoli jednostavno određuju kao oni koji imaju tematski sufiks, atematski nemaju, odnosno imaju nulti sufiks. Autorica izdvaja tri tematska vokala u prezentu (a, i, e) i četiri temat-

ska vokala u infinitivu: a, i, e i ě (dvoglasnik). U francuskoj tradiciji (npr. Huot 2005) također se govori o tematskom vokalu (*voyelle thématique*), koji se doživljava kao proširenje korijena (*racine*) ili ishodišnice (*radical*) te o tematskim (1. i 2. skupina) i netematskim glagolima (3. skupina). I za opis rumunjske konjugacije nailazimo na pristupe slične spomenutima, gdje se od tri (minimalna) temeljna tipa osnove (koji odgovaraju njezinim završnim sufiksima -a, -e, -i) nizom fonoloških pravila predviđaju svi ostali oblici (R. Feldstein).

3.2. Podjele prema govornom ostvaraju u prezentu

Podjela koju donosimo primjer je funkcionalnoga pristupa, nastala u okviru poučavanja francuskoga kao inoga jezika. Autorice Gerolimich i Stabarin (2007) polaze od toga da složenost francuske glagolske morfologije proizlazi iz pisanih oblika koji nemaju paralelu u govoru, a koji su često i zalihosni, te je primarni cilj njihova pristupa olakšati naučljivost francuskoga sprezanja neizvornim govornicima. Ovaj pristup u središte stavlja prezent, i to onaj ostvaren u govoru jer se na osnovi njega može izvesti ili stvoriti većina glagolskih paradigama. Podjela se sastoji od pet vrsta (*classes*), označenih slovima: A, B, C, D, E, koje nisu raspoređene samo na osnovi broja osnova (*bases*) nego i njihove raspodjele po licima unutar iste paradigme. Samo se dva nastavka, za 1. i 2. lice množine, izgovaraju, a u svima ostalima oblik je jednak onomu u osnovi.

Vrsta A (*parler, ouvrir*) obuhvaća glagole s jednom osnovom u svim licima, to je većina glagola na -er te neki glagoli iz 3. skupine. Vrste B (*appeler, croire*), C (*dormir, finir*) i D (*craindre, savoir*) obuhvaćaju glagole s dvjema osnovama, ali se razlikuju po obliku za 3. lice množine i po tome ima li u njima produžetka (*allongement*). Vrsta E (*prendre, vouloir*) obuhvaća glagole s tri osnove, ovdje se 3. lice množine razlikuje od svih ostalih.

Pet glagola ostaje izvan ove razredbe: *être, avoir, aller, faire, dire*. Navodi se opet i podatak da gotovo 90 % glagola pripada vrsti A, što znači da su „problematični“ glagoli velika manjina, a što je za inojezične govornike svakako ohrabrujuće. K tomu, najnepravilniji su glagoli najčešći u uporabi, rano se usvajaju i odolijevaju analogiji pa će stoga lako biti svladani kroz komunikacijsku nastavu (Kilani Schoch 1988, Gerolimich/Stabarin 2007). Autorice ističu pogodnost ove podjele u određivanju tzv. ključnih oblika (*formes-clés*) poznavanjem kojih se može odrediti ostatak paradigme (npr. za glagole s dvjema osnovama dovoljno je znati model dvaju lica) itd.

3.3. Podjele prema tipu osnove ispred nastavka

Međutim, osim tradicionalne podjele prema infinitivnom završetku i nastavcima u prezentu ili broju osnova ima i drukčijih prijedloga. Jedan je, na primjer, da se glagoli razlikuju s obzirom na tip osnove koja prethodi infinitivnomu nastavku (za razliku od hrvatskoga posrijedi je samo leksička osnova), koja može biti glagolska, obično su to jednosložne, imenička i pridjevska. Primjerice, od glagolskih su osnova: *aimer* 'voljeti', *partir* 'otići, otputovati'; imeničkih: *frauder* 'prevariti', *jardiner* 'vrtlariti'; pridjevskih *contenter* 'zadovoljiti (se)', *secher* 'sušiti' i dr. (Huot 2002: 90). U rumunjskom su glagolske osnove npr. *a face* 'činiti', *a iubi* 'voljeti', imeničke *a lumina* 'svijetliti', *a (în)nopta* 'noćiti', pridjevske *a îmbătrâni* '(o)starjeti', *a îmbolnăvi* 'oboljeti' itd.

U hrvatskom se također na taj tvorbeni način mogu izdvojiti glagoli, štoviše, vidjelo se da rezultati takve raščlambe unutar jedne vrste mogu znatno doprinijeti njezinu značenjskomu određenju. Tako se glagoli III. vrste (*je-ti* : *i-m*) mogu raščlaniti s obzirom na to što im je u osnovi. Većina tih glagola koji imaju pridjev u osnovi znače 'posta(ja)ti ili biti kao pridjev u osnovi', npr. *crvenjeti*, *sijedjeti*, *poludjeti* (usp. Bošnjak Botica 2011).

3.4. Podjele na šest i više vrsta

Češki jezikoslovac Dobrovsky načinio je za staroslavenski jezik podjelu na šest vrsta po infinitivnoj (infinitivno-aoristnoj) osnovi. To je u hrvatsko jezikoslovlje prvi uveo V. Babukić 1836. Ta se podjela najčešće primjenjuje i danas. Zbog strukture svojega jezika neki francuski gramatičari razlikuju sedam konjugacija ili vrsta s obzirom na broj osnova (neovisno o nastavcima). Za rumunjski se može izdvojiti iznesena podjela na deset odnosno jedanaest konjugacija.

3.4.1. Hrvatski

U Hrvatskoj gramatici (Barić i dr. 2005), namijenjenoj srednjoškolskoj i sveučilišnoj uporabi, po kojoj su trebali učiti budući profesori hrvatskoga jezika do izlaska gramatike J. Silića i I. Pranjkovića (2005) podjela na glagolske vrste slijedi tradicionalni slavenski model sa šest vrsta. U ovoj podjeli nema dosljedna odvajanja netematske od tematskih vrsta, što može zbunjivati korisnike (tematski su glagoli s tematskim sufiksom prije infinitivnoga nastavka, atematski ili korijenski su oni koji ga nemaju). Na kraju su kao svojevrsna 7. vrsta dodani nepravilni glagoli, tj. glagoli koji oblike „tvore od supletivnih osnova“ (*biti*, *htjeti*, *ići*, *spati*). Podjela u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr. 2005) navedena je u (7).

(7)	Vrsta	Razredi i primjeri
	I.	1. <i>plesti</i> 2. <i>pasti</i> 3. <i>crpsti</i> , <i>usuti</i> 4. <i>peći</i> , <i>strići</i> 5. <i>kleti</i> , <i>oteti</i> , <i>naduti</i> 6. <i>mrijeti</i> , <i>mljeti</i> , <i>klati</i> , <i>trti</i> , <i>zreti</i> 7. <i>piti</i> , <i>čuti</i> , <i>izuti</i> , <i>umjeti</i>
	II. -nuti	<i>dignuti</i>
	III. -eti, -ati	1. <i>vidjeti</i> , <i>željeti</i> , <i>bdjeti</i> , <i>vreti</i> 2. <i>bojati</i> , <i>kričati</i>
	IV. -iti	<i>moliti</i>
	V. -ati	1. <i>gledati</i> , <i>stati</i> , <i>dati</i> , 2. <i>pisati</i> , 3. <i>orati</i> , <i>derati</i> , <i>brati</i> , <i>zvati</i> , <i>slati</i> , <i>gnati</i> 4. <i>pljuvati</i> , <i>sijati</i> , <i>davati</i>
	VI. -o/i/e vati	<i>putovati</i> , <i>kazivati</i> , <i>bičevati</i>
	VII. nepravilni gl.	<i>biti</i> , <i>htjeti</i> , <i>ići</i> , <i>spati</i>

Podjela u Akademijinoj gramatici (Babić i dr. 1991) navedena je u (8). Jednake su vrste II., IV., VI., koje nemaju razrede. U I. vrsti različiti su razredi ili glagoli koji njima pripadaju, u III. vrsti nema razreda pa nisu zajedno glagoli na *-eti* tematske i atematske vrste kao u prethodnoj, u V. vrsti razredi su drugačije svrstani.

(8)	Vrsta	Razred i primjer
	I.	1. <i>plesti</i> , <i>jesti</i> , <i>donijeti</i> , 2. <i>grepsti</i> , <i>crpsti</i> , 3. <i>peći</i> , <i>leći</i> , <i>ići</i> , 4. <i>umrijeti</i> , <i>zreti</i> , <i>trti</i> , 5. <i>čuti</i> , <i>smjeti</i> , <i>kleti</i> , <i>oteti</i> , 6. <i>piti</i> , <i>biti</i> , 7. <i>dati</i> , <i>znati</i> , <i>sjati</i>
	II. -nuti:	<i>tonuti</i>
	III. -jeti, -ljeti, -njeti:	<i>vidjeti</i> , <i>voljeti</i> , <i>žutjeti</i>
	IV. -iti	<i>raditi</i>
	V. -ati	1. <i>bojati</i> , <i>ležati</i> 2. <i>smijati se</i> , <i>davati</i> , <i>pljuvati</i> , 3. <i>jahati</i> , <i>micati</i> , <i>lagati</i> 4. <i>pitati</i>
	VI. -Vvati : -ujem	<i>dopisivati</i> , <i>kupovati</i> , <i>bičevati</i>

Njoj je vrlo slična podjela D. Raguža (1997) koja ima različita zadnja tri razreda u prvoj vrsti, zamijenjen poredak prvih triju razreda (1. *brijati*, 2. *jahati*, 3. *bojati*), a glagoli kao *pljuvati* i *obećavati* smješteni su u VI. vrstu. Ta gramatika kao i Institutska (Barić i dr. 2005) ima zapravo i VII. vrstu, u koju idu nepravilni glagoli, iako je tako ne naziva.

Dok Institutska gramatika raspoređuje atematske glagole u pet vrsta (I., III. 1. razred, V. 1. i 3. razred, VII. vrsta, iako ne izriječno), Raguževa ih gramatika razdvaja u dvije (I. i VII.), a Akademijina u jednu, prvu.

J. Silić (1991, 1998, Silić/Pranjeković 2005) unosi novine u postojeći opis, npr. razdvajanje prezentskoga morfema, na kojem počiva razdioba, od nastavaka. Zadržava podjelu na šest vrsta, u kojoj prvu vrstu čine glagoli s praznim tematskim mjestom. Tu je vrstu zahvatio najveći broj promjena te se broj razreda u njoj popeo na 18. U (9) nalazi se podjela J. Silića u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić/Pranjeković 2005). U Silićevu su modelu vrste poredane po tematskom sufiksu prezenta (on ga naziva *sufikslnim morfemom*) tako što najprije idu one na *e*, *ne*, *je*, potom *i*, *a* te na kraju *uje*. Sve vrste imaju

razrede, osim II.⁶ Unatoč veliku broju razreda unutar svake vrste glagoli imaju isti prezentski završetak, što donekle olakšava snalaženje u podjeli.

(9)	Vrsta	Razred i primjer
I.	E	1. <i>plesti</i> , 2. <i>početi</i> , 3. <i>kleti</i> ; 4. <i>zvati</i> , 5. <i>trti</i> ; 6. <i>mljeti</i> ; 7. <i>drijeti</i> ; 8. <i>donijeti</i> ; 9. <i>smjeti</i> ; 10. <i>piti</i> , 11. <i>reći</i> , 12. <i>posuti</i> ; 13. <i>stati</i> , 14. <i>dati</i> – <i>dadem</i> , 15. <i>dati</i> – <i>dadnem</i> , 16. <i>ići</i> ; 17. <i>naći</i> ; 18. <i>zreti</i>
II.	ne	<i>tonuti</i> , <i>mrznuti</i>
III.	Je	1. <i>metati</i> , <i>micati</i> , <i>skakati</i> , <i>mahati</i> , <i>vezati</i> , <i>pisati</i> ...2. <i>kljuvati</i> ; 3. <i>grijati</i>
IV.	I	1. <i>raditi</i> ; 2. <i>vidjeti</i> ; 3. <i>ječati</i> , <i>bježati</i> , <i>vrištati</i> , <i>zviždati</i>
V.	A	1. <i>kopati</i> , <i>pričati</i> , <i>umnažati</i> . 2. <i>proučavati</i>
VI.	uje	1. <i>kupovati</i> , <i>bičevati</i> 2. <i>smanjivati</i>

3.4.2. Francuski

U gramatici *Nouvelle grammaire française* (Grevisse/Goosse 1995: 257) uz tradicionalnu podjelu na tri konjugacijske skupine u napomeni navode i podjelu na sedam vrsta, kakvu je 1960-ih na sličnim načelima predstavio Dubois.

Prvih šest vrsta je pravilnih, drugim riječima, njihova se konjugacija smatra predvidljivom, dok sedma vrsta obuhvaća glagole čiji se konjugacijski oblici ne daju predvidjeti. Vrste dalje imaju od 1 do 7 tipova, a najveći je broj različitih osnova (kod predvidljivih glagola) pet. Podjela uz predstavnike izgleda kao u (10).

(10)	1. Jedna osnova	1.1. -er: <i>aimer</i> 1.2. -r: <i>courir</i> 1.3. -re: tip <i>conclure</i>
	2. Glagoli na -er s 2 ili 3 osnove	2.1. dvije osnove: tip <i>achever</i> , <i>noyer</i> 2.2. tri osnove: <i>envoyer</i>
	3. Glagoli na -r i -re s 2 osnove	7 razreda
	4. Glagoli na -r i -re s 3 osnove	7 razreda
	5. Glagoli na -r i -re s 4 osnove	3 razreda, npr. <i>savoir</i>
	6. Glagoli na -r s 5 osnova	<i>vouloir</i> , <i>pouvoir</i>
	7. Nepravilni	<i>avoir</i> , <i>être</i> , <i>aller</i> , <i>faire</i> , <i>dire</i>

No i predložena bi se podjela mogla sustavnije svesti na četiri tako da se prikaže kao u (11) spajanjem četiriju skupina (3-6) u jednu, a da vrste čine broj osnova ili da se razdvoje, ili pak da se razdvoje skupine prema infinitivnom završetku, -er, -r, -re, a onda vrste čine broj osnova: -er (1, 2, 3 osnove), -r (1, 2, 3, 4, 5 osnova) -re (1, 2, 3, 4 osnove).

⁶ Za sve se konjugacije nalazi odgovarajući model (zato npr. I. vrsta ima čak 18 razreda). Autori gramatike napominju da izvan prikazanih modela opisa ostaju glagoli *dati* (s prezentom *dam*) i *spati*. Možemo im još dodati glagol *znati* te tip -irati:-irem (npr. *izàbirati*, *podùpirati*), koji također nije naveden.

(11)	1. Jedna osnova	1.1. -er: <i>aimer</i> 1.2. -r: <i>courir</i> 1.3. -re: <i>conclure</i>
	2. Glagoli na -er s 2 ili 3 osnove	2.1. dvije osnove: <i>achever, noyer</i> 2.2. tri osnove: <i>envoyer</i>
	3. Glagoli na -r i -re	3.1. s 2 osnove: 7 razreda 3.2. s 3 osnove: 7 razreda 3.3. s 4 osnove: 3 razreda 3.4. s 5 osnova: <i>vouloir, pouvoir</i> <i>avoir, être, aller, faire, dire</i>
	4. Nepravilni glagoli	

3.4.3. Rumunjski

U rumunjskom je osim prikazane podjele na četiri tradicionalne vrste i 11 vrsta nastalih na temelju suodnosa infinitiva i prezenta odnosno participa prošloga (2.3) bilo i drukčijih prikaza. S obzirom na odnos prema fonološkim i fonetskim promjenama unutar osnove broj je konjugacijskih tipova rastao od četiri preko šest, 10, 12 do čak 38 u nekim podjelama (npr. Guțu Romalo 1968, prema *Gramatica* 2005: 545). Prema nekim izračunima, ako bi se svaka razlika u konjugaciji gledala kao ishodišnica, tj. ako bi se izdvojio svaki glagol s nekom, i najmanjom, alternacijom, ishod bi bio čak 667 različitih tipova.

4. Usporedba obilježja

Usprkos razlikama u broju skupina, vrsta, razreda, njihovu ustroju i hijerarhijskim stupnjevima, broju glagola po vrstama i obilježjima pojedinih skupina, vrsta, razreda u trima je proučavanim jezicima uočeno stanovito morfološko-značenjsko podudaranje u nekih glagola. U hrvatskom se to posebno odnosi na opise s tri skupine, kakvi su se pojavili u samim počecima kada je izdvajanje konjugacija zasnivano na prezentu (3 tipa, *-im*, *-em*, *-am*), potom bili zanemareni u dugom razdoblju koje traje do danas jer su glagoli dijeljeni po infinitivno-aoristnoj osnovi (6 vrsta), a opet se pojavljuju u novije doba spajanjem obaju načela, s težištem na prezentskom tematskom otvorniku ili vokalu jer on omogućuje manji broj skupina i lakšu usporedljivost s podjelama u drugim jezicima (tri skupine, 10 vrsta).

4.1. Izdvojenost čestih, ali neplodnih glagola

Izdvajanje tzv. nepravilnih glagola, nazivali se oni tim ili kojim drugim nazivom, jedno je od temeljnih sličnosti. Raščlamba plodnosti pojedinih konjugacija u hrvatskom jeziku u usporedbi s onima u francuskom odnosno rumunjskom pokazuje da su tematske (*pravilne*) vrste načelno plodne, dok je netematska vrsta (*nepravilni* glagoli) potpuno neplodna.

4.2. Prototipna kategorija

Pojava da jedna glagolska vrsta preuzima sve ili veliku većinu novonastalih glagola događa se jednako u hrvatskom kao i u dvama romanskim jezicima. Premda tipološki različita, po navedenim je obilježjima 1. vrsta u najnovijima opisima hrvatskoga vrlo slična opisima ostalih jezika, primjerice 1. *skupini* u francuskom (glagoli na *-er*) i 1. *vrsti* glagola u rumunjskom jeziku (glagoli na *-a*). Uzimajući u obzir kriterije prototipnosti kao što su fonološki lik, čestoća, plodnost, otvorenost, brojnost itd., te se tri vrste mogu smatrati prototipnim vrstama svoga glagolskoga sustava.

Dakle, glagoli koji su u trima jezicima prva vrsta odnosno skupina (hrv. *-a*: *pjevati*, fr. *-er*: *chanter* 'pjevati', rum. *-a*: *a lucra* 'raditi') najčešći su, najbrojniji, najprozirniji i najplodniji glagoli u svakome od njih: u njih ide velika većina novonastalih glagola te glagoli koji mijenjaju vrstu, stoga se mogu smatrati prototipnim glagolima. Ostale vrste ovih obilježja imaju u manjoj mjeri. Blizu su prototipu glagoli druge vrste (hrv. *-i*: *moliti*, fr. *finir* 'završiti', rum. *a citi* 'čitati'), koji su drugi po brojnosti, plodni su, iako manje nego prva skupina, nešto su manje prozirni od prvih. Glagoli treće i četvrte (za rumunjski) skupine (hrv. *e*, fr. *-re*, rum. *-ea*, *-e*) dalje su od prototipa i uglavnom neplodni. U sva su tri jezika najneprozirniji, odnosno nepravilni glagoli na rubnijem mjestu u klasifikaciji i u poretku najdalje od prototipne vrste. Dosadašnje iskustvo potvrđuje da je pristup primijenjen u hrvatskom opravdan iz perspektive kontrastivne lingvistike, a pogotovo u kontekstu inojezičnoga poučavanja.

4.3. Odnos prema podrijetlu i značenju

Vidjelo se također podudaranje nekih morfoloških i značenjskih obilježja. Sličnosti su opažene i u odnosu prema glagolima strane i domaće osnove u izboru konjugacije, u načinu na koji se morfološkim odabirom utječe na razlikovanje glagola iste osnove ili pak raspodjelom istoga sufiksa u tvorbi glagola koji pripadaju jednoj semantičkoj skupini (npr. glagoli za boje u svim trima jezicima).

4.4. Dvostrukost konjugacije

U svim je trima jezicima potvrđena i dubletnost, odnosno dvostrukost u konjugaciji. U hrvatskom ona uglavnom obuhvaća cijelu paradigmu nekih glagola, kao što su primjeri u (12). U njima jedan lik, tj. jedna konjugacija pripada 1. vrsti, a drugi 5. vrsti, pri čemu je nerijetko jedan češći ili stariji.

(12)	i. šetati:	<i>šetam / šećem</i>
	ii. vagati:	<i>vagam / važem</i>
	iii. uzimati:	<i>uzimam / uzimljem</i>
	iv. sipati:	<i>sipam / sipljem</i>
	v. škakljati:	<i>škakljam / škakljem</i>

Primjera je mnogo više ako im se dodaju nestandardnojezične inačice, kao u (13).

(13)	i.	obećavati	<i>obećavam / obećajem</i>
	ii.	smrzavati	<i>smrzavam / smrzajem</i>
	iii.	kašljati	<i>kašljam / kašljem</i>

U rumunjskom se dvostruki oblici pojavljuju u nekim licima, kao u (14), ali i u cijeloj paradigmi, kao primjer u (15)

(14)	i.	a cădea	<i>cad / caz</i>	‘pasti’
	ii.	a auzi	<i>aud / auz</i>	‘čuti’
	iii.	a continua	<i>continuu / continui</i>	‘nastaviti’
(15)		a ignora	<i>ignor / ignorez</i>	‘ne znati’

U suvremenom francuskom jeziku dvostrukost je svedena na minimum, jedan je od rijetkih primjera 1. l. prezenta glagola u (16).

(16)	<i>pouvoir</i>	je peux / je puis	‘moći’

Kao što se vidi, dvostrukosti, kada ih ima, često nastaju uslijed prelaska glagola iz jedne manje ili rubnije kategorije u prototipnu.

5. Zaključak

Hrvatski jezik s uspoređivanim romanskim jezicima dijeli temeljna morfološka obilježja indoeuropskih jezika koja se onda odražavaju u pristupu glagolskim konjugacijama, njihovoj klasifikaciji i opisu. Konjugacijski se tipovi (više ili manje hijerarhijski rasloženi) određuju u suodnosu infinitiva, kao osnovnoga, kanonskoga oblika i prezenta (u rumunjskom i participa). Pristupi koji ujedinjuju tradicionalna načela podjele sa suvremenim spoznajama (o tipu osnove, tj. morfološkoj složenosti, prototipnosti i primjerenosti inojezičnomu korisniku) u sva su se tri jezika pokazali najprikladnijima za prikaz konjugacijskoga ustroja. Pokazuje se da je konjugacijske tipove glagola najbolje razdijeliti hijerarhijski kako bi složena slika koju su pokazali bila jednostavna i lakše usporediva u početnoj razdiobi (kao na tri skupine u hrvatskom), a složenost bi se pokazala u daljoj podjeli skupina (kao vrste u hrvatskom), posebno u njihovoj hijerarhijski još nižoj podjeli (kao razredi u hrvatskom). Hijerarhijski je pristup i teo-

rijski i primijenjeno (kao naučljiv) prikladniji nego kada su sve kategorije istoga ranga.

Unutar svake skupine ponavlja se slična vrsta ustroja: jedna je vrsta prototipna, a ako ih ima više, druge su manje. Kod rubnijih skupina pokazuje se da i same vrste imaju prototipnije i manje prototipne, odnosno rubnije članove – razrede. Najnoviji pristup glagolskim konjugacijama u hrvatskom, koji ih vidi kao kategorije ustrojene na prototipnom načelu, nudi stoga nešto drukčiji pogled na taj dio morfološkoga ustroja. Potrebna su temeljitija istraživanja da bi se moglo govoriti o prototipnom ustroju konjugacija u francuskom i rumunjskom (što je učinjeno za hrvatski), ali se na osnovi izdvojenih obilježja mogu prepoznati neke zajedničke sklonosti: prva skupina ili vrsta kao najčešća, najbrojnija, najprozirnija i najplodnija, dok ostale vrste tih obilježja imaju u manjoj mjeri, druga je druga po brojnosti, plodna, ali manje i nešto manje prozirna od prve, dok je treća rubnija i uglavnom neplodna. U sva se tri jezika najneprozirniji, odnosno nepravilni glagoli nalaze na rubnijem mjestu u klasifikaciji i u poretku najdalje od prototipne vrste. Dosadašnje iskustvo pokazuje da je pristup primijenjen u hrvatskom opravdan iz perspektive kontrastivne lingvistike, a pogotovo u kontekstu inojezičnoga poučavanja.

Pokušaj da se broj skupina i vrsta svede na najmanju mjeru, a da ipak bude dovoljno obuhvatan pokazuje da slavenski jezici, u ovom slučaju hrvatski, nisu toliko različiti od drugih i da je glagolski sustav u dvjema skupinama jezika sličniji nego što bi se to moglo protumačiti iz dosadašnjih opisa. Taj se pristup djelomično može primijeniti i na obradu glagolske morfologije u ostalim jezicima te se čini da bi bio posebno prikladan učenju i poučavanju tih triju jezika. Kao što je rečeno, preduvjet je za to da se prototipna značenja glagolskih konjugacija u tim jezicima dublje prouče, pogotovo na hijerarhijski nižim razinama, podvrstama (razredima, tipovima).

6. Literatura

- Alexander, Ronelle (2006). *Bosnian, Croatian, Serbian, a grammar: with socio-linguistic commentary*, Madison: The University of Wisconsin.
- Avram, Mioara (2001). *Gramatica pentru toți*, Bukurešt: Humanitas.
- Babić, Stjepan (1980). O podjeli glagola na vrste, *Jezik*, 27 (5), pp. 139–144.
- Babić i dr. (1991). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Globus.
- Babić, Zrinka (1991). *Generativni opis konjugacijskih oblika*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

- Barić, Eugenija i dr. (1997). *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Bošnjak Botica, Tomislava (2011). *Kategorija glagolske vrste u hrvatskom jeziku*, Doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Bošnjak Botica, Tomislava (2013). *Opća načela podjele na glagolske vrste u hrvatskome u perspektivi drugih bliskih jezika*, Lahor, 15, pp. 91–104.
- Brâncuș, Grigore / Ionescu, Adriana / Saramandu, Manuela (1999). *Limba română. Manual pentru studenții străini*, Bukurešt: Editura Universității din București.
- Cojocaru, Dana (2007). *Romanian grammar*. SEELRC, Duke University. DEXonline: *Dicționar explicativ al limbii române*, <https://dexonline.ro/>.
- Dressler, Wolfgang U. / Dziubalska-Kolaczyk, Katarzyna / Katičić, Antigonina (1996). A contrastive analysis of verbal inflection classes in Polish and Croatian, *Suvremena lingvistika*, 22, pp. 127–138.
- Dubois, Jean (1967). *Grammaire structurale du français. Le verbe*, Paris: Larousse.
- Engdahl, Björn (2008) <http://www.onlineswedish.com/lesson1.php> (pristupljeno 20. listopada 2017).
- Feldstein, Ronald. *Romanian Verb Handbook*. Indiana University. http://www.indiana.edu/~pollang/rm_vb_handbook.pdf (pristupljeno 15. listopada 2017.)
- Germain Claude / Séguin Hubert (1998). *Le point sur la grammaire*, Paris: CLE international.
- Gerolimich, Sonia / Stabarin, Isabelle (2007). Pour une représentation fonctionnelle de la conjugaison française, *Aspetti della didattica e dell'apprendimento delle lingue straniere : contributi dei collaboratori del Centro linguistico d'Ateneo, Dipartimento di scienze del linguaggio, dell'interpretazione e della traduzione*, [ur. Christopher Taylor] Trieste: EUT Edizioni Università di Trieste, pp. 149–167.
- Glovacki-Bernardi, Zrinjka (2001). *Osnove njemačke gramatike*, Zagreb: Školska knjiga
- Gönczöl-Davies, Ramona (2008). *Romanian. An Essential Grammar*, New York: Routledge.
- Gramatica limbii române I i II* (2006). București: Editura Academiei Române.
- Grevisse, Maurice / Goosse, André (1995). *Nouvelle grammaire française*, Louvain-la-Neuve: De Boeck Duculot.
- Grevisse, Maurice / Goosse, André (2008). *Le bon usage*, Bruxelles: De Boeck Duculot.
- Huot, Hélène (2005). *La morphologie. Forme et sens des mots du français*, Paris: Armand Colin.

- Grubišić, Vinko (2007). *Croatian Grammar*, HSV i Hrvatske iseljeničke škole Amerike i Kanade.
- Hawksworth, Cecilia (2006). *Colloquial Croatian* (s Ivanom Jović), Abingdon/New York: Routledge.
- Iliescu, Ada (2003). *Gramatica aplicată a limbii române*, Bukurešt: Editura didactică și pedagogică.
- Imbs, Paul / Martin, Robert / Vienney, Roland (1971). *Dictionnaire des fréquences: vocabulaire littéraire des XIXe et XXe siècles*, Paris: Didier.
- Irumia, Dumitru (2000). *Gramatica limbii române*, Iași: Polirom.
- Jelaska, Zrinka (2002). Proizvodnja glagolskih oblika hrvatskoga kao stranoga jezika: od infinitiva prema prezentu, u: Botica, Stipe (ur.), *Zbornik Hrvatske slavističke škole 2002*. Zagreb: FF press, pp. 48–63.
- Jelaska, Zrinka (2003). *Hrvatski glagoli (Croatian verbs)*, Skripta, Zagreb: Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture.
- Jelaska, Zrinka i sur. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Zrinka / Bošnjak Botica, Tomislava (2012). Conjugational types as prototype based categories, *Slavic Cognitive Linguistics Conference*, Zagreb, 27.–29. rujna.
- Jelaska, Zrinka (2015). *Basic Croatian Grammar: Sounds, Forms, Word Classes*, Zagreb: HFD.
- Kilani-Schoch, Marianne (1988). *Introduction à la morphologie naturelle*, Bern: Peter Lang.
- Marković, Ivan (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*, Zagreb: Disput.
- Novak Milić, Jasna (2005). Glagolski sustavi u priručnicima za strance, u: Jelaska, Zrinka (ur.), *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Projic, Tina (2012) *Kompaktgrammatik Kroatisch*, Berlin: Cornelsen
- Silić, Josip (1991). Ustrojstvo glagolske osnove, *Suvremena lingvistika*, 31/32, pp. 3–12.
- Silić, Josip (1998). Morfologija hrvatskoga glagola – Tipovi osnova, u: Turk, Marija (ur.), *Riječki filološki dani*, 2, Rijeka: Filozofski fakultet, pp. 241–274.
- Silić, Josip / Pranjković, Ivo (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Silvestru, Elena (2007). *Morfologia limbii române actuale*, Bukurešt: Editura Fundației României de Măine.
- Težak, Stjepko / Babić, Stjepan (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Weermann, Eva Maria (2005). *Sve o glagolima - Njemački jezik*, Zagreb: Pons, Klett Verlag d.o.o.

Williamson, Anke (2009) *Deutsch-Flip Grammatik*, Berlin / München /Wien / Zürich / New York: Langenscheidt.

Categorization Principles of Verb Types in Croatian, French and Romanian

The paper compares conjugational categories in Croatian, French and Romanian grammatical descriptions. These are typically categorized according to phonological and morphological features, as well as theoretical framework. Combination of traditional criteria combined with modern (type of the stem, i.e. morphological complexity, prototypicality and learnability, esp. with L2 speakers) in a hierarchical model seems to be appropriate to present conjugational typology. Croatian model with three groups further divided in ten classes served as a starting point for comparison between languages. The results show that the first group of verbs in all three languages (Croatian *-a*: *gledati* 'to watch', French *-er*: *chanter* 'to sing', Romanian *-a*: *a lucra* 'to work') is the largest, the most transparent and the most productive one. In addition to that, the majority of new verbs and the older verbs which switch to another type belong to this first group too. Hence, the first group in all three languages should be considered the prototypical one. The second group of verbs (Croatian *-i*: *moliti*, 'to pray, French. *finir* 'to finish', Romanian *a citi* 'to read') are not as large as the first, as well as somewhat less productive and less transparent. The third group of verbs in Croatian (*-e*) and French (*-re*), and the third with the forth group in Romanian (*-ea*, *-e*) are more marginal and mostly unproductive. In all three languages the least transparent are so called irregular verbs, they are the most marginal group in any of them. The models that use the smallest number of groups, but hierarchically include classes and subclasses in those groups in order to show complexity of conjugations make Slavic and Roman conjugational types more similar than it seemed to be the case judging from previous traditional Slavic models with six classes or more.

Key-words: Croatian, French, Roumanian, conjugational classes, prototype, second language acquisition